

Prvi simpozij posvećen hrvatskoj filozofiji

Hrvatsko filozofsko društvo osnovano je 8. prosinca 1957. godine.¹ Povodom obilježavanja desetogodišnjice djelovanja Društva, 6. lipnja 1967. godine članovima Društva, raznim organizacija, ali i osobama koje nisu bile članovi Hrvatskog filozofskog društva poslan je poziv za sudjelovanje na simpoziju koji se je trebao održati uz redovitu godišnju skupštinu, a čija tema je trebala biti hrvatska filozofija. Poziv je na zamolbu tadašnjeg predsjednika Društva Danka Grlića (1923 – 1984), sastavio Zlatko Posavac (1931 – 2019), koji se je već tada bavio istraživanjem hrvatske filozofije. Tekst poziva ovdje donosim u cijelosti:

»Poštovani druže, drugarice

Zagreb, 6. 6. 1967.

Ove godine navršava Hrvatsko filozofsko društvo desetu godinu svoga postojanja, pa tim povodom želi pridati Simpoziju – koji će se održati uz redovnu ovogodišnju skupštinu – jubilarni karakter. Upravni je odbor na svojoj sjednici od 29. V. razmotrio plan rada za ovu godinu te je došao do zaključka, da Simpozij bude posvećen temi Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti. U skladu s tom odlukom Uprava će društva prema raspoloživim snagama organizirati predavanja znanstvenih radnika, koji bave proučavanjem hrvatskog filozofskog nasljeđa, kako bi po mogućnosti simpozij dao preglede cjelokupnog razvoja filozofije u Hrvatskoj u svim njenim disciplinama od prvih početaka do danas.

Kao što je poznato do sada još nije objavljen ni jedan iscrpniji pregled razvoja filozofije u Hrvata. Društvo će stoga nastojati da od sistematskih povijesnih prikaza priređenih za simpozij sačini Zbornik koji bi imao karakter cjelovitijeg pregleda građe naše povijesti filozofije. Koliko bi se našao izdavač, bilo bi to u nas prvo djelo te vrste odnosno priručnik takovoga sadržaja.

Upravni odbor je svjestan opsežnosti zadataka kojega se laća, pa stoga moli za punu podršku, pomoć i suradnju svih članova društva, no isto tako i svih onih javnih te znanstvenih radnika izvan HFD-a koji se bave označenom problematikom ili su na bilo koji drugi način za nju zainteresirani. Molimo stoga sve koji se već bave proučavanjem hrvatske filozofske baštine da prijave svoje teme Upravi HFD-a. Nadalje, ukoliko netko poznaje nekoga tko se bavi ili bi se baviti [sic!] istraživanjem ovog područja neka ga zamoli da se također javi Upravi društva. Radi koordiniranja toka Simpozija, odmjeravanje opsega i trajanja teme treba prijaviti najkasnije do 30. VI. Sve pak one koji bi tek sada željeli započeti radom i preuzeti temu s kojom bi mogli učestvovati na Simpoziju Uprava moli da joj

¹ O povijesti Hrvatskog filozofskog društva vidi: Boris Kalin »Deset godina aktivnosti Hrvatskog filozofskog društva«, u: Zlatko Posavac (prir.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 157–181; Goran Grgec, »Pola stoljeća Hrvatskog filozofskog društva kao istraživački izazov«, *Filozofska istraživanja* 28 (3/2008), pp. 521–537.

se najhitnije obrate s pismenim prijedlozima radi dogovora kako ne bi došlo do dupliciranja tema i nepotrebnog rasipanja ionako malobrojnih snaga.

Pravo učestvovanja imaju svi zainteresirani: pored članova dakle i svi oni kojima navedena problematika predstavlja znanstveni interes. Upravni odbor pridržava sebi pravo odlučivanja o izboru i opsegu radova.

Budući da je povijest hrvatske filozofije dobrim dijelom još neistražena, a veliki dio građe nije prikazan, mnoga djela i rukopisi možda još i nepoznati, HFD želi da organiziranje Simpozija bude zapravo poticaj za širi i dugotrajniji rad izučavanja našega filozofskog nasljeđa. Bilo bi poželjno da se u tom poslu angažira što veći broj profesora, nastavnika filozofije, javnih i kulturnih radnika te svih intelektualaca, kojima su pristupačne biblioteke starijih naših pokrajinskih institucija, starih gimnazija, samostana, biskupija ili župnih ureda, arhivi i biblioteke gradova ili starih feudalnih porodica vezanih uz kulturnu povijest naše zemlje. Od posebnog bi interesa bila izrada manjih ali potpunih monografskih radova o našim filozofskim radnicima: s kratkim prikazom života, širim prikazom djela ili rasprava te obaveznim što potpunijim bibliografijama. Bile bi također zanimljive studije o nastavi filozofije u pojedinim starijim obrazovnim zavodima, prikazi, opisi ili popisi knjiga starijih biblioteka ukoliko raspolažu djelima s područja filozofije (naše i strane, itd.). Dakako da su od posebnog interesa rukopisi domaćih autora, njihove knjige, starija izdanja, danas već rjeđi primjerci kao i sva dokumentacija: isprave, pisma, portreti, fotosi i sl. (Ukoliko nešto od toga nije dosadašnjim istraživanjem registrirano, molimo da se o izvjesti Uprava društva. Ujedno želimo naglasiti kako je u znanstvene svrhe neobično važno da svaka pronađena knjiga, rukopis ili ostala dokumentacija bude precizno registrirana i čuvana na mjestu gdje je zatečena).

Hrvatsko filozofsko društvo ne može financirati niti honorirati istraživački rad na ovom području pa stoga apelira na dobrovoljne angažmane inicirane i motivirane svrhama znanstvenoga rada. Upravni odbor jedino može obećati da će prema potrebi i mogućnostima pružiti zatraženu moralnu i stručnu pomoć u obliku preporuka, savjeta, uputa i slično. Društvo se također ne može obavezati da će svaki pristigli rad ili članak (u okviru Simpozija ili izvan njega) biti objavljen, premda će nastojati preporukom dati podršku pospješivanju publiciranja bilo u filozofskim ili drugim publikacijama.

Upravni odbor smatra da nisu potrebna posebna uvjerenja u važnost ovoga posla, što ga sada inicira, a koji je do sada – osim malobrojnih iznimaka – bio zanemaren. Stoga još jednom moli za što širu podršku.

O propozicijama Simpozija, predavanjima i predavačima, te tačnim terminima održavanja (krajem ove godine) članovi će društva kao i svi zainteresirani i biti detaljno pravovremeno obavješteni.

S drugarskim pozdravom i poštovanjem
Za Upravni odbor HFD-a
Predsjednik
Danko Grlić, v.r.«²

² Ostavština Elze Kučere, Zbirka rukopisa i starih knjiga, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, signatura R 4770 b. Fotokopija poziva nalazi se u: Zlatko Posavac, »Uvod«, u: Zlatko

Održavanje simpozija najavljeno je u časopisu *Praxis* u broju 4 (jul – august) 1967. godine.³ Nadalje simpozij je bio najavljen i u *Vjesniku* 27. veljače 1968. i u *Telegramu* od 1. ožujka 1968. godine. I *Vjesnik* i *Telegram* izvještavali su o izlaganjima održanim na simpoziju 4. i 5. ožujka.

Najavljeni simpozij nije se, kao što je pisalo u pozivu, održao u prosincu 1967. godine, već u ožujku 1968. godine. Dakle 4. i 5. ožujka 1968. godine u Velikoj dvorani Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održan je simpozij *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti*. Prvi dan simpozija izlaganje »Značenje hrvatske filozofijske baštine« održao je Vladimir Filipović, Kruno Krstić održao je izlaganje naslovljeno »Počeci filozofije u Hrvatskoj«, a završno izlaganje »Estetika u Hrvatskoj (do sredine 20. stoljeća)« održao je Zlatko Posavac. Prvi dan simpozija održana je i godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva na kojoj se između ostalog i raspravljao o pokretanju biblioteke monografija za povijest hrvatske filozofije. Drugi dan simpozija održana su sljedeća izlaganja: Marija Brida, »Benedikt Benković«, Vladimir Premec, »Istina u Patricija«, Mladen Dadić, »Rani filozofijski rad Stjepana Gradića«, Franjo Emanuel Hoško, »Skolastička filozofija zagrebačkog kruga 17. i 18. stoljeća«, Heda Festini, »Interpretacija lijepog u Ante Petrića«, Vladi-

---

Posavac (prir.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 7–31, na pp. 32–33.

³ Tekst najave, naslovljen »Akcija Hrvatskog filozofskog društva na istraživanju razvoja filozofije u Hrvatskoj«, sljedeći je: »U povodu održavanja simpozija HFD-a, upravni je odbor društva uputio cirkularno pismo u kojem svoje članove i sve ostale zainteresirane znanstvene radnike upozorava na važnost i značaj izučavanja cjelokupnog povijesnog nasljeđa filozofije u Hrvata. HFD će organizirati i predavanja istaknutih znanstvenih radnika koji se bave tim pitanjima a nastojat će i sačiniti zbornik koji bi imao karakter cjelovitog pregleda građe naše povijesti filozofije. 'Budući da je povijest hrvatske filozofije – kaže se u pismu – dobrim dijelom još neistražena, a veliki dio građe nije prikazan, mnoga djela i rukopisi još i nepoznati, HFD želi da organiziranje Simpozija bude zapravo poticaj za širi i dugotrajniji rad izučavanja našeg filozofskog nasljeđa'. U tom smislu Upravi odbor apelira na profesore, nastavnike filozofije, javne i kulturne radnike, a osobito one kojima su pristupačne naše stare biblioteke, da se angažiraju na izradi monografskih radova o našim starijim filozofima, registriranju rukopisa i prikupljanju dokumentacije ili po mogućnosti u sastavljanju popisa filozofskih knjiga koje postoje u starijim bibliotekama. Društvo obećava da će tim radovima svu moralnu i stručnu pomoć, u obliku preporuka, savjeta, uputa i slično, ali naglašava da zbog financijske situacije (Društvo ove godine nije dobilo ni dinara donacije), nije u stanju i materijalno potpomoći ovu važnu akciju. Sve one koji bi mogli učestvovati na Simpoziju (što će se održati koncem godine) Uprava društva moli da joj se najhitnije obrate pismenim prijedlozima za referate radi dogovora kako ne bi došlo do dupliciranja tema.« *Praxis* 4 (1967), p. 539.

Zlatko Posavac u »Uvodu« knjige *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti. Zbornik iz 1986. godine* navodi pogrešan podatak. Najava za simpozij objavljena je u *Praxisu* br. 4 (jul – august) 1967, a ne u br. 3 iz iste godine. Vidi: Zlatko Posavac, »Uvod«, u: Zlatko Posavac (prir.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine*, p. 13.

mir Filipović, »Albert Bazala«, Marija Brida, »Spoznajni problem u filozofiji P. Vuk-Pavlovića«, Vlado Gotovac, »Estetske struje u suvremenoj hrvatskoj književnosti«, Ivan Babić, »Marksistička filozofska misao u Hrvatskoj između dva rata«, Milan Kangrga, »Marksističko stanovište Praxisa« i Boris Kalin, »Deset godina Hrvatskog filozofskog društva«.

Održani simpozij prvi je simpozij koji je u potpunosti bio posvećen hrvatskoj filozofskoj baštini i zbog toga zauzima značajno mjesto u povijesti naše filozofije.⁴ Kao što se može vidjeti iz gore navedenih naslova izlaganja koja su bila održana na simpoziju, teme su bile raznolike. Prvo izlaganje bilo je posvećeno značenju hrvatske filozofije, a drugo počecima filozofije u Hrvatskoj. Dva predavanja bila su posvećena hrvatskim renesansnim filozofima (Benko Benković, Frane Petrić), jedno sedamnaestostoljetnom dubrovačkom polihistoru Stjepanu Gradiću, jedno skolastičkoj filozofiji 17. i 18. stoljeća, tri su bila posvećena estetici u Hrvatskoj, jedan hrvatskom devetnaestostoljetnom filozofu Albertu Bazali, dva marksističkoj filozofiji u nas, jedno o dvadesetostoljetnom filozofu Pavlu Vuk-Pavloviću i jedno je bilo obljetničko, o desetogodišnjici Hrvatskog filozofskog društva. Sveukupno održano je četrnaest izlaganja. Atmosfera na simpoziju bila je nervozna i »naelektrizirana«:

»Stvar i naelektriziranost atmosfere dodatno mogu barem nešto više objasniti okolnosti koje su šire poznate i ne toliko 'ezoterične' kao filozofija: *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog jezika* objavljena je u 'Telegramu' 3. ožujka 1967., (god. VIII., broj 359), a o halabuci oko nje kao i posljedicama upućen je (ili bi barem trebao biti upućen) svaki iole obrazovaniji Hrvat, makar i nije proživio to vrijeme ili – makar i nije 'slavist' po struci! Naravno da 'Deklaracija' nije nastala preko noći, niti je bila namijenjena promptnom objavljivanju, nego je, kao što je poznato 'procurila' kroz 'Telegram'. Simptomatično je pri tome da je *prvi sastanak* koji je predvidio tematiziranje simpozija uz desetu godišnjicu Društva sazvan za 24. II. 1967. <...>«.⁵

Unatoč napetoj atmosferi simpozij je bio profesionalno odrađen te je

»<...> usprkos problematsko-tematskoj raznolikosti, diskusionih konfrontacija i replika, no ujedno baš zbog svega toga može se ipak reći za cjelinu simpozija da je u zadanoj povijesnoj atmosferi apsolutno uspio i postigao svrhu: potaknuo

⁴ Svoj prvi simpozij Hrvatsko filozofsko društvo održalo je 5. i 6. prosinca 1958. godine: »Taj dvodnevni simpozij bio je posvećen *različitim problemima suvremene filozofije*; zamišljen je kao stručno savjetovanje, ali ujedno i kao dvodnevni seminar za nastavnike.« Boris Kalin, »Deset godina aktivnosti Hrvatskog filozofskog društva (1957 – 1967)«, u: Zlatko Posavac (prir.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine*, p. 161.

⁵ Zlatko Posavac, »Uvod«, u: Zlatko Posavac (prir.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine*, p. 15.

ugasle interese za povijest hrvatske filozofije, oživio probleme, osvijestio moguću raznolikost, no i važnost metodologije, dao niz novih otkrića i priloga, čak etablirao u povijesti hrvatske filozofije neke nove komponente (disciplinarna područja istraživanja), izazvao žive, zanimljive, plodne, no u nekim aspektima pretjerane i, što također pripada realitetu, čak neargumentirane debate.«⁶

Zbornik koji je proizašao kao rezultat simpozija naslovljen *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* koji je priredio Zlatko Posavac objavilo je Hrvatsko filozofsko društvo tek 1992. godine. U zborniku se nalazi tekst Krune Krstić, »Marko Marulić – autor termina ‘psihologija« koji nije bio izložen na simpoziju, a zastupljeni su i autori ((Branko Despot, Danko Grlić, Tamara Marčetić, Davor Rodin) koji nisu sudjelovali na simpoziju, dok izlaganje Vlade Gotovca nedostaje.

Zašto je trebalo proći dvadeset i četiri godine od simpozija do objavljivanja zbornika objašnjava njegov priređivač Zlatko Posavac u »Napomeni uz izdanje iz 1972. godine«:

»Višegodišnje nastojanje Uredništva da za ovaj Zbornik u ime Hrvatskog filozofskog društva – koje i samo u javnosti djeluje kao izdavač! – pronađe nakladnika pa tekstove objavi kao normalnu knjigu sa svim potrebnim dodacima i u dovoljnom broju primjeraka, eto, nažalost, nije urodilo plodom. <...> Sada Zbornik završava svoju ‘odisejadu’ pojavljujući se doduše tek u radnom obliku, kako bi barem bio sačuvan sadržaj simpozija; <...>«.⁷

Valja napomenuti kako je dvadeset i jedan dan nakon što je poslan dopis o organiziranju simpozija *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti* osnovan Institut za filozofiju Odlukom Savjeta Sveučilišta. Prvi direktor u osnivanju bio je Predrag Vranicki (1922 – 2002). Iako je u početku bilo predviđeno da se rad odvija u desetak odjela, rad se je »<...> s vremenom usmjerio uglavnom na Odjel za istraživanje hrvatske filozofske baštine i na Odjel za marksističku filozofiju.«⁸ Istraživanja iz hrvatske filozofije intenzivirala su se pokretanjem časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1975. godine. No iako je u fokusu Instituta za filozofiju bila hrvatska filozofija, prvi simpozij posvećen toj temi organiziran je tek 1979. godine. Riječ je o simpoziju *Filozofska misao Frane Petrića* koji je održan u Cresu 24. i 25. travnja 1979. godine. Izlaganja s tog simpozija objavljena su u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 5/1–2(9–10) (1979).

⁶ Ibid., p. 13.

⁷ Zlatko Posavac, »Napomena uz izdanje iz 1972. godine«, u: Zlatko Posavac (priredio), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine*, pp. 157–181

⁸ Erna Banić-Pajnić, Zvonimir Čuljak, Mihaela Girardi-Karšulin, Stipe Kutleša, Ljerka Schiffler, Dario Škarica (ur.), *Institut za filozofiju* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2002), p. 9.

Na ovom mjestu treba spomenuti i pokušaj organizacije sveslavenskog filozofskog kongresa na kojem je trebao sudjelovati i hrvatski predstavnik.⁹ Ideja o organizaciji potekla je od strane hrvatskog filozofa Vladimira Dvornikovića (1888 – 1956). On je u praškim novinama na njemačkom jeziku, *Prager Presse*, objavio 1923. godine članak kojim zagovara organizaciju sveslavenskog filozofskog kongresa. No iako je tijekom 1923. godine u *Prager Presse* objavljeno više tekstova o toj nakani, kongres nikad nije održan.

Dakle iako su postojali pokušaji organiziranja simpozija na kojima bi se govorilo o hrvatskoj filozofiji i iako se Institut za filozofiju od svog osnutka bavi istraživanjem hrvatske filozofske baštine, prvi simpozij posvećen ovoj temi, uz sve probleme koji su pratili organiziranje i održavanje, organiziralo je Hrvatsko filozofsko društvo 1968. godine.

Ivana Skuhala Karasman

---

⁹ Više o organizaciji sveslavenskog kongresa vidi: Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Dr. Elza Kučera* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2022), pp. 110–113.